

MARIUSZ GRYGIANIEC

Varšuvos universiteto Filosofijos institutas, Lenkija
Institute of Philosophy of the University of Warsaw, Poland

APIE ANIMALIZMO BANALUMĄ*

On the Banality of Animalism

SUMMARY

Animalism is one of the most popular positions within contemporary philosophical anthropology. However, there is a considerable confusion in the literature concerning its claims, implications and consequences. The article considers the basic principles of animalism, the relationship between animalism and physicalism, animalism's position in the debate on personal identity, the main philosophical arguments in favor of animalism. The article comes to conclusion that animalism in its weakest version is a banal claim, completely devoid of philosophical content, although it may be of some ethical import. Therefore it would be appropriate for animalism to strengthen its position by means of its main thesis refinement and answering some metaphysical questions that so far have been ignored by its followers.

SANTRAUKA

Animalizmas yra viena populiariausių šiuolaikinės antropologijos srities stovyklų. Šios srities darbuose vis dėlto vyrauja neiškumas, ką animalizmas skelbia ir kokias konsekvencijas numato. Šio teksto užduotis yra, pirma, išvardyti ir aptarti skirtingas pamatinės animalizmo tezės formuluotes, antra, nustatyti animalizmo ryšį su fizikalizmu, trečia, gauti atsakymą į klausimą, ar animalizmas užima kokią nors poziciją ginče dėl asmens tapatybės, bei ketvirta, pristatyti pagrindinius filosofinius argumentus už animalizmą. Bendrąja tekste pristatomų analizių išvada siekiama konstatuoti, jog silpniausioji animalizmo versija yra banali ir filosofinio turinio neturinti tezė. Vienintelė protinga išeitis iš šios situacijos yra deramas tos tezės sustiprinimas bei parūpinimas atsakymų į daug metafizinių klausimų, kurių animalizmas, atrodo, iki šiol stengiasi išvengti.

* ■ This paper has been prepared within a project that has received funding from the European Union's Horizon 2020 Research and Innovation Programme under the Marie Skłodowska-Curie grant agreement N° 650216 ("OntoPerson"). I would like to express my gratitude to my supervisor at the University of Augsburg, Prof. Uwe Meixner, who has persuaded me to write this text and who has also offered many critical comments on my work.

RAKTAŽODŽIAI: animalizmas, asmuo, gyvūnas, organizmas, žmogaus kūnas, trukmė, kriterijai.

KEY WORDS: animalism, person, animal, organism, human, body, persistence, criteria.

IVADAS

Animalizmas yra metafizinė antropologijos pažiūra, skelbianti, itin glaustai tariant, kad esame gyvūnai. Dėl tokios ištarmės animalizmas atrodo visai banali ir neverta filosofinės teorijos vardo konstatacija, panaši į neįdomius ir intelektualiai neproduktyvius pareiškimus, kaip antai: „sraigės yra gyvūnai“, „šunys yra žinduoliai“ arba „automobilai yra važiuoklės“. Būtų kažkas visiškai neįtikėtino, jeigu tokia banali ir filosofiskai nerimta doktrina būtų intensyvių diskusijų objektas. Vis dėlto animalizmas yra filosofiniu požiūriu įdomus, ką liudija bent jau augantis specializuotų studijų skaičius (pvz., plg.: Olson 2007; Snowdon 2014; Blatti, Snowdon 2016). Nors nesu visiškai tikras, ar animalizmas gali galutinai atsikratyti priekaišto dėl banalumo, pripažįstu, jog jis negali paprasčiausiai apsiriboti anksčiau pateikta formule. Gali būti, kad toji formuluotė yra nevykusi kitų teiginių, kurie jau nėra beviltiškai banalus, santrumpa. Taip pat gali būti, kad šioji doktrina yra nebanali, atsižvel-

giant į konsekvencijas, kurias drauge su kitomis tezėmis sukelia. Taip pat gali būti taip, jog intelektualinis animalizmo patrauklumas kyla ne iš to, ką jis skelbia, o veikiau iš to, ko jis neskelbia arba ką atmeta. Pagaliau gali būti ir taip, kad pagrindinė animalizmo tezė *de facto* apima skirtingos kilmės, nevienodos vertės formuluotes, kurios išvengia priekaišto dėl banalumo.

Šiame tekste ketinu patikrinti išvardytas tikimybes. Norėčiau, tarp kitko, nustatyti, ką iš tiesų teigia animalizmas, kokią terminiją vartoja ir kokius argumentus taiko¹. Įgyvendindamas šį sumanymą tikiuosi pateikti lengvai paskaitomą, scheminę šiuolaikinio animalizmo atmainos versiją. Nors pats links tu pateikti animalistinių interpretacijų žmogaus metafizikoje, susilaikysiu nuo savo argumentų preferuodamas kritinę čia pristatomo filosofinio požiūrio analizę. Be išsakyto kaltinimo banalumu, nesvarstysiu kitų, gana gausių animalizmo prieigų².

PAGRINDINĖ ANIMALIZMO TEZĖ

Formulė „esame gyvūnai“ (*we are animals*) yra konstatacija, nuolat kartojama vieno aktyviausių animalizmo propaguotojų – Erico T. Olsono. Keblumas dėl šios konstatacijos slypi aplinkybėje, kad jokia išraiška, ją formuluojanti *explicite*, neturi aiškios filosofinės reikšmės, todėl ši konstatacija *prima facie* nėra filosofinis išsūkis. Nei asmeninis įvardis „mes“, nei terminas „gyvūnas“ nekoduoja be papildomų interpretacijų jokių filosofinių reikšmių. Pats Olsonas, dar rašydamas

savo pirmąjį veikalą *The Human Animal: Personal Identity without Psychology* (Olson 1997: 24), pagrindinę animalizmo tezę buvo linkęs išreikšti kiek kitaip – būtent kaip įsitikinimą, jog

(A1) Kiekvienas žmogiškas asmuo yra identiškas su koku nors žmogišku organizmu, t. y. su koku nors gyvūnu *Homo sapiens* rūšies atstovu.

Ši tezė atrodo filosofiskai įdomesnė. Tenka pažymėti, kad šiuo atveju terminas

„asmuo“ susiaurinimas iki „žmogiškas asmuo“ (todėl animalizmas išvengia tezių apie už-žmogiškus asmenis, pvz., Dievą arba kompiuterius), antra, dėl kvantifikacinės bei identiškumo formos įgyjama preciziškesnė išraiška, trečia, pavartojamas terminas „organizmas“, kuris filosofiniu požiūriu yra adekvatesnis terminas nei terminas „gyvūnas“. Nors viename paskutinių tekstų Olsonas stengiasi nurodyti, kad identiškumo forma pagrindinei animalizmo tezei nėra būdinga (plg. Olson 2015), būtent toji formuluotė aptariamose doktrinoje vartojama dažniausiai. Tai patvirtina kitų animalizmo šalininkų siūlymai, pavyzdžiui, Paulo F. Snowdono (Snowdon 2014b):

(A2) Kiekvienam x : jeigu x yra žmogiškas asmuo, tai x yra identiškas kokiam nors žmogiškam gyvūnui.

Atrodo, kad dar preciziškiau šią tezę galima išreikšti šiuo būdu:

(A3) $\forall x \{x \text{ yra žmogiškas asmuo} \rightarrow \exists y [y \text{ yra žmogiškas organizmas} \wedge x = y]\}$.

Gal verta dar kartą pabrėžti, kad animalizmas neaiškina, kad kiekvienas asmuo yra koks nors organizmas, – čia kalbama tik apie žmogiškus asmenis. Animalizmas taip pat neaiškina, kad kiekvienas žmogiškas organizmas yra žmogiškas asmuo (plg. Mackie 1999: 230–233). Taip pat čia negvildenamas klausimas, ar terminai „asmuo“, „žmogiškas asmuo“, „organizmas“ denotuoja kokias nors natūralias rūšis, ar jos substancinės sąvokos, ar ne. Olsonas pirmuoju kūrybos tarpsniu buvo linkęs teigti, kad terminas „žmogiškas organizmas“ yra substancinė sąvoka, o „asmuo“ – funkcinė sąvoka (Olson 1997: 121).

Kiti animalizmo šalininkai pateikia alternatyvias išraiškas. Pavyzdžiui, Stephanas Blatti (2014) siūlo tokią formą:

(A4) $\square \forall x [x \text{ yra žmogiškas asmuo} \rightarrow x \text{ yra gyvūnas}]$.

O Christopherio Belshawo (2011: 401) atveju aptinkame štai tokią formuluotę (beje, pakartotą ir Blatti):

(A5) Iš esmės esame gyvūnai,

kurią turbūt reiktų perteikti tiksliau kaip teiginį:

(A6) $\forall x [x \text{ yra žmogiškas asmuo} \rightarrow \square (x \text{ yra gyvūnas})]^3$.

Kiek kitokį variantą pasiūlo Haroldas W. Noonanas, nenuilstantis animalizmo kritikas. Anot jo, animalizmas redukuojamas į dviejų teiginių konjunkciją (žr. Noonan 1998: 304)⁴:

(A7) (i) Kiekvienas asmuo, kuris tam tikru laiku sutampa su gyvūnu, yra gyvūnas; (ii) būtina, kad kiekvienas asmuo, kuris tam tikru laiku sutapo su gyvūnu, būtų gyvūnas.

Be čia pateiktų formuluočių, dalyko literatūroje galima dar aptikti arba tam tikrų jų specifikacijų arba visai naujų propozicijų. Pirmojo tipo siūlymą reprezentuoja Jensas Johanssonas (2007: 205):

(A8) Kiekvienas tipinis (arba beveik kiekvienas) žmogiškas asmuo yra identiškas su koku nors gyvūnu.

Antrojo tipo pavyzdys – tomistinis siūlymas, kurio autorius – Patrickas Tonneris (2011: 79):

(A9) (i) Visi ir tik žmogiški asmenys yra objektai rūšies, kurio egzemplifikacijos natūraliu būdu išreiškia racionalumą bei pažįsta; (ii) priklausomybė šiai rūšiai implikuoja buvimą identišku kokiam nors gyvūnui⁵.

Manau, jog Blatti – priešingai nei Olsonas – yra teisingas šiuo klausimu. Mat jeigu būtume linę pripažinti, kad visi gyvūnai yra gyvūnai būtinu būdu, tai animalizmo tezė turėtų implikuoti teiginį (A5). Remiantis tuo, kas pasakyta, galima būtų pasiūlyti mažiausiai banalią animalizmo versiją, kuri būtų šio pavidalo:

(A10) $\forall x \{x \text{ yra žmogiškas asmuo} \rightarrow \exists y [\Box (y \text{ yra žmogiškas organizmas}) \wedge \Box x = y]\}$.

Aplinkybės, kurios skatina rinktis (A10) yra dvi: pirma, tai yra tiksliausia išraiška, išvengianti asmeninių įvardžių, panaudojanti terminus „asmuo“ bei „organizmas“, kurie turi tam tikras metafizines konotacijas, o antra, pateikta formulė įtraukia didelės galios modalines sąvokas ir tuo būdu savo turinį pateikia anapus banalių konstatacijų sferos. Tapatybės formulė čia *ab initio* eliminuotų interpretacijas, pagal kurias žmogiškas asmuo turėtų būti konstituojamas organizmo arba, pavyzdžiui, pranoktų jį, arba būtų jo vedinys. Vis dėlto reikia nepamiršti, kad (A10) neatspindi visų animalistų pažiūrų, – įtariu, kad jo didžiausias gynėjas Olsonas nesutiktų su šia aptariamą doktriną išraiška.

Pagaliau neįmanoma išsemti visų loginių galimybių, susijusių su animalizmo teze. Tai nėra vien tik pačios loginės formos galimybės (kvantifikacija, iden-

tiškumas, atitinkamos modalinės išraiškos), bet ir visa šiame kontekste pasiekiamų nevienodos apimties predikatų gama, tokių, viena vertus, kaip *asmuo*, *žmogiškas asmuo*, kita vertus – *gyvūnas*, *žmogiškas gyvūnas*, *organizmas*, *žmogiškas organizmas* ir pan. Vienos interpretacijos atveju visi žmogiški asmenys būtų gyvūnai, tačiau nebūtinai žmogiški gyvūnai, kitos – tokia galimybė būtų atmestina. Kas yra įdomu, viename paskutiniųjų tekstų Olsonas aiškiai atmeta beveik visas čia pateiktas animalizmo versijas kaip hiperinterpretacijas ir apsistoja ties vadinamuoju silpnuoju animalizmu (*we are animals*) (žr. Olson 2015). Jis kvestionuoja išraiškas, rekuruojančias į modalines sąvokas (*žmogiški asmenys yra iš esmės gyvūnai*, *žmogiški asmenys yra gyvūnai būtinu būdu*), į metafizinę prigimtį arba natūralias rūšis (*žmogiški asmenys yra gyvūnai prigimtinė, fundamentalia prasme*), netgi pačią identiškumo sąvoką (*kiekvienas žmogiškas asmuo yra identiškas su koku nors gyvūnu*). Mano nuomone, ši propozicija yra neautentiška žvelgiant metafiziniu požiūriu: galbūt Olsono strategija kiek paaiškina visą diskusiją, tačiau silpnąjo animalizmo tezė jokių būdu negali išvengti priekaišto, jog yra banali – ji nėra joks teiginys filosofine prasme, neturi jokio esminio metafizinio turinio.

AR ANIMALIZMAS YRA FIZIKALISTINĖ DOKTRINA?

Pirmu žvilgsniu atsakymas į pateiktą klausimą neturėtų būti sunkus: kadangi organizmai yra fiziniai objektai ir neturi nefizinių konstitutyvių dalių, animalizmas turi būti interpretuojamas kaip fizi-

kalizmo detalizacija arba tam tikra specifinė jo versija. Tačiau reikalas nėra toks paprastas. Visų pirma esama problemų norint atskleisti, ką fizikalizmas (eventualiai – materializmas) teigia⁶. Antra, vy-

rauja neaiškumas, koks ryšys yra tarp sąvokos *kūnas* ir sąvokos *organizmas* (plg., pvz., Olson 2007: 25–26). Pagaliau, trečia, ryškėja keblumas nustatyti, ar gyvybinius organizmo procesus galimi visiškai paaiškinti tik ir vien tik fizikalistine terminija. Jeigu fizikalizmas būtų teisingas ir jeigu turėtume visišką fizikalistinį visatos aprašą, jeigu gyvūnų organizmai būtų tik ir vien tik fiziniai kūnai, o gyvybinius procesus (drauge su jų geneze) būtų galima visiškai paaiškinti fizikalistine terminija, tai animalizmas neabejotinai būtų kažkokia fizikalizmo specifikacija arba atmaina. Taigi nors dauguma animalistų oficialiai deklaruoja fizikalizmą, sunku tikėtis, kad iš pačios animalizmo doktrinos fizikalizmas kiltų automatiškai be jokių papildomų prielaidų (priešingą interpretaciją teikia Bailey 2014). Tarpinis, jokiū būdu neįpareigojantis, tokios diagnozės įrodymas yra tos animalizmo ver-

sijos, kurios rašytos tomistų plunksna (plg., pvz.: Toner 2011, 2014; Oderberg 2005; Hershenov 2008, 2011). Joks tomistas nieku gyvu negali akceptuoti fizikalistinės doktrinos. Faktas, kad kai kurie jų pripažįsta animalizmą, leidžia įtarti, jog animalizmas – bent jau jo pamatinė išraiška – nėra *ipso facto* fizikalizmas.

Kai kurie animalistai teigia, kad pats fizikalizmas (materializmas) neapibrėžia žmogaus (asmens) metafizinės prigimties, ir yra linkę tvirtinti, kad pastarojo teiginio aiškinimo uždavinys kaip tik ir yra animalizmo paskirtis (plg., pvz., Bailey 2014: 475). Šiuo atveju animalizmas būtų būtinu materialistinės doktrinos papildiniu. Atrodo, kad toks požiūrio aspektas būdingas daugumai šiuolaikinių animalistų. Tokioje interpretacijoje, aiškus dalykas, animalizmas šalintų materializmą, tačiau ne *vice versa*. Vis dėlto, kaip užsiminiau, tai nėra vienintelė pozicija.

AR ANIMALIZMAS YRA POZICIJA DEBATUOSE DĖL ASMENS TAPATYBĖS?

Galbūt keista, kad į šį klausimą vienareikšmio atsakymo nėra. Mat viena vertus, animalizmo šalininkai linkę gyvai diskutuoti trukmės ir identiškumo laike klausimais, dažniausiai argumentuodami prieš psychologistinę poziciją, išvagiančią tapatybės kriterijus tam tikruose asmenų mentalines būsenas siejančiuose ryšiuose. Bet kita vertus, pati animalizmo tezė, o juolab Olsono iškeliamą versiją, nesuponuoja jokios pozicijos minėtų kriterijų atžvilgiu (plg. Olson 2007: 7, 17–18). Olsono nuomone, taip nutinka todėl, kad animalizmas yra doktrina, atsakanti į klausimą, kuo asmuo yra, o ne

į klausimą, koku būdu ji trunka laike. Tuo tarpu Locke'o doktrinos paveldėtojai, formuluodami savąją poziciją, diskusijoje teikia atsakymą į pastarąjį klausimą vengdami atsakymo į pirmąjį.

Dera sutikti su Olsonu, kad animalizmo banalioji versija nesuponuoja asmens tapatybės klausimo sprendimų. Vis dėlto, jeigu priimtume kokią nors stipresnę, nebanalią animalizmo versiją, tai klausimas atrodytų sudėtingesnis. Jeigu kas nors, pavyzdžiui, tvirtintų, kad žmogiški asmenys būtinai yra gyvūnai, ir ką tai suponuoja – tas asmuo nebūdamas gyvūnu negalėtų egzistuoti, tai turėtų

pripažinti konsekvenciją, kad žmogiškos asmenybės turi trukmės sąlygas (*peristence conditions*), tipines gyvūnams. Toks požiūris jau nutoltų nuo banalumo ir įtrauktų animalizmą į diskusiją apie asmens tapatybę. Tolesnis minėtų trukmės sąlygų detalizavimas aiškiai atsakytų į vieną aukščiau įvardytų klausimų ir animalizmą vienareikšmiškai pateiktų kaip opoziciją psichologistinėms interpretacijoms⁷.

Paminėtas animalizmo trukmės sąlygų detalizavimas nėra vienerūšis. Vieni animalistai, pavyzdžiui, Van Inwagenas (1990: 142–168), apeliuoja į organizmo gyvybinių procesų tęstinumą kaip konstituojantį tas sąlygas. Kiti nurodo kauzalinį ir erdvinį – laikinį organizmo kūno tęstinumą. Dar kiti kalba apie išsaugojimą vidinės struktūros, tipiškos gyvenančiam ir besivystančiam organizmui, kuri išlieka net nutrūkus jo gyvybiniam procesams (plg. Mackie 1999: 237). O priimant silpnąją animalizmo versiją, ieškant asmenų trukmės sąlygų

būtų galima apeliuoti netgi į kažkokius psichinius ar dvasinius elementus. Vis dėlto animalistai dažniausiai tas sąlygas formuluoja metabolizmo gyvybinių procesų nenutrūkstamumo arba biologinės organizmo struktūros išsaugojimo kategorijomis⁸. Čia svarbu tai, kad trukmės sąlygos nekyla tiesiogiai iš bendrosios animalizmo tezės, tačiau jos gali kilti iš kokios nors labiau specifiškos ir stipresnės jo versijos. Tos versijos drauge reprezentuoja ir paneigimą koncepcijų, postuluojančių psichologinius trukmės kriterijus, ir neredukcinę pažiūrą į asmens tapatybę (*the Simple View*).

Detalesnes animalizmo versijas banalumo priekaištas menkai beužkliudo. Pavyzdžiui, jeigu pripažintume tezę, kad asmenys savo esme (būtinu būdu) yra gyvūnai, ir teigtume, kad gyvybiniai procesai sudaro asmenų trukmės sąlygas, tai turėtume pripažinti, jog gyvūnai nustoja egzistuoti, kai miršta, ir kaip konsekvenciją – kad ir žmogiški asmenys tuomet nustoja egzistuoti⁹.

ARGUMENTAI UŽ ANIMALIZMĄ

Jeigu apsiribosime vien tik *stricte* filosofiniais argumentais už animalizmą, tai literatūroje rasime jų bent keturis: (i) mąstančio gyvūno argumentą (*the Thinking Animal Argument*) (Olson 2003); (ii) gyvūnų protėvių argumentą (*the Animal Ancestors Argument*) (Blatti 2012); (iii) asociacijos argumentą (*the Association Argument*) (Bailey 2016); (iv) kauzaliųjų galių argumentą (*The Argument from Causal Powers*) (Licon 2012). Tai yra labai skirtingo galinumo argumentai. Žinomiausias ir esmingiausias yra pirmasis argumentas. Jį sudaro šie keturi žingsniai:

- (1) Tam tikras žmogiškas gyvūnas šią akimirką sėdi tavo kėrsle.
- (2) Žmogiškas gyvūnas, sėdintis tavo kėrsle, mąsto.
- (3) Tu esi kažkas, kas mąsto, kuris šią akimirką sėdi tavo kėrsle.
- (4) Todėl tam tikras žmogiškas gyvūnas, šią akimirką sėdintis tavo kėrsle, yra tavimi¹⁰.

Tarp kita ko, atrodo keista, kodėl Olsonas, darydamas viską, kad išvengtų pagrindinės animalizmo tezės, pateiktos indentiškumo forma, nemato prieštaravimų, kad pateikto samprotavimo išvada

turėtų būtent tiksliai tokį, kokį pateikėme pavidalą. Atrodo, atsižvelgiant į pastarąjį, negalima visiškai rimtai traktuoti Olsono reiškiamo atsargumo.

Nurodyto argumento, nors jis paprastas, reikšmė yra labai didelė: kiekvienas, kuris norėtų išvengti bet kurios kolokacionizmo versijos, privalo – bent *prima facie* – akceptuoti animalistinę išvadą. Filosofai skirtingais būdais bando atsakyti į pateiktąjį argumentą. Rafinuočiausias Noonano paskelbtas atsakymas skelbia, kad išvados (4) galima išvengti tokia kaina: pripažįstant, kad žvėriui mano krėsle tik atrodo, jog jis mąsto (t. y. jam tik atrodo, jog jis yra mąstymo subjektas kokia nors neišvestine prasme, kai faktiškai juo yra tik išvestine, o pamatine prasme juo yra asmuo, kuris nėra identiškas gyvūnui) (plg. Noonan 2012: 89–95). Kitas atsakymas nurodo, kad argumentaciniame krėsle *de facto* esti daug fizinių (o gali būti ir nefizinių) kandidatų į mąstymo subjektą ir nėra nearbitralių sumetimų, jog pripažintume juo būtent gyvūną (*the Rival-Candidates Problem* – plg. Zimmerman 2008: 24–25).

Blatti pasiūlė antrąjį iš paminėtų argumentų (plg. Blatti 2012). Jis yra netiesioginės išvados pobūdžio. Sekdami juo tarkime, kad animalizmas nėra teisingas, todėl mes nesame gyvūnai. Jeigu nesame gyvūnai, tai gyvūnais taip pat nėra mūsų tėvai. Toliau, jeigu mūsų tėvai nėra gyvūnai, tai gyvūnais nebuvo ir jų tėvai, jų tėvų tėvai ir apskritai visi mūsų protėviai. Tai paneigtų evoliucijos teorijos tiesą, kuri išvelgia mūsų kilmę iš gyvūnų. Kadangi evoliucijos teorija vis dėlto yra teisinga, tai išėities pozicija turi būti klaidinga. Todėl animalizmas yra teisinga

pažiūra – esame gyvūnai. Viena poleminių reakcijų į pateiktą argumentą yra Carllo Gilletto komentaras, kuris atkreipia dėmesį į aplinkybę, jog Blatti argumentas grindžiamas klaidinga prielaida – būtent skelbiančia, kad jeigu kas nors nėra organizmas, tai negali būti evoliucinių procesų produktu. Kaip šios tezės klaidingumo iliustraciją Gilletas pateikia ląstelių sudedamųjų, pačių ląstelių ir organų kaip evoliucinių procesų produktų pavyzdžius (plg. Gillett 2013). Gilletto priekaištą galime net sustiprinti pripažindami, kad evoliucijos procesai prasiėjo būtent nuo tų elementų, kuriuos sunku būtų apibrėžti organizmo terminu. Atsakant bei remiantis Chriso Daly ir Davido Ligginso (2013) sugestijomis, galima ginti tą argumentą nurodant, kad Gilletto siūloma prielaida yra klaidinga, o Blatti jos visai neturi pripažinti siekdamas norimos išvados – jis gali tiesiog nurodyti, jog evoliucijos teorijos prielaida yra tvirtinimas, kad tolimi mūsų protėviai buvo gyvūnai (pati ši prielaida jo argumentacijoje yra pakankama). Vis dėlto Blatti argumentas, minėtų autorių nuomone, pasižymi tam tikra metodologine klaida, kurią sudaro pernelyg pažodinis ryšio tarp filosofinės doktrinos ir mokslinės teorijos traktavimas. Atmetant Gilletto prielaidą nurodytina, kad ir psichologinio asmeninės tapatybės kriterijaus šalininkai gali pagrįstai apeliuoti į evoliucijos teoriją, bei tuo pačiu metu atmesti animalizmą. Kitais žodžiais, evoliucijos teorija nesuteikia animalizmui tokios vienareikšmės paramos, kaip tai atrodo aptariamo argumento autoriui.

Trečią asociacijos argumentą pirmą kartą aiškiai suformulavo Andrew Bailey

(2016), nors, kaip pats pripažino, galima aptikti ankstesnių mąstytojų išsakytų jo versijų. Šis argumentas yra visiškai nesudėtingas ir sudarytas iš trijų žingsnių:

- (1) *Asociacija* yra faktas.
- (2) Jeigu *asociacija* yra faktas, tai animalizmas, tikėtina, yra teisingas.
- (3) Taigi animalizmas yra tikėtinais teisingas.

Apeliavimas į šią *asociaciją* yra banalių empirinių – introspekcinų konstatacijų santrumpa: jeigu kokie nors žmogiški gyvūnai yra alkani, aš taip pat jaučiu alkį, kokiam nors gyvūnui sukelta kančia yra kančia, sukelta taip pat ir man, kai koks nors gyvūnas užmiega, aš tuo pat metu užmiegu su juo ir t. t. – tokį sąrašą galima tęsti be galo. Todėl prielaida (1) atrodo gana gerai pagrįsta¹¹. Priešingai atrodo prielaidos (2) atveju – iš pirmo žvilgsnio atrodo, nėra priežasčių, kad ji turėtų būti priimta. *Asociacija* atrodo suderinama su daugeliu siūlymų, teikiamų dėl metafizinės asmenų prigimties: konstitucijos teorija, įkūnijimo teorija, laikinių dalių teorija ir t. t. Bailey nuomone, animalizmas vis dėlto yra – atsižvelgiant į visus išvardytus ir neišvardytus siūlymus – paprasčiausias sprendimas išsaugant tuos pačius aiškinamuosius privačius. Po to prielaidos (2) pagrindimas vyksta tarpiskai eliminuojant konkuruojančius sprendimus. Šis manevras vis dėlto gali būti kvestionuojamas bent jau dviem būdais: pirma, animalizmo neigimas neprivalo automatiškai sietis su kokios nors ontologiškai netaupios koncepcijos pripažinimu (plg. Snowdon 2014a: 81), o antra, metodologinė – pragmatinė paprastumo kategorija filosofinių kon-

cepcijų, priešingai, nei mokslinių teorijų, atžvilgiu taikoma gana ribotai. Taigi analizuoto argumento vertė pagaliau priklauso nuo atsakymo į iškeltas abejones. Kita vertus, nepaisant įtikinamo prielaidos (1) pagrindimo, vis dar galima kvestionuoti jos vertę ir atsižvelgti į tokią asmenų veiklą (pvz., mąstymą), kurios negalima taip lengvai suklasifikuoti kaip atitinkamus gyvūnų veiksmus.

Ketvirtą argumentą neseniai pasiūlė Jimmy Liconas (plg. Licon 2012; 2014). Šis argumentas struktūriškai primena dalyko literatūroje atpažįstamus argumentus dėl priežastinio uždarmo (plg. Papineau 2002: 17–19) ir hiperdeterminavimo (plg. Merricks 2001). Šiame samprotavime pavartojamos raktinės *kauzalinų galių* bei pačios *hiperdeterminacijos* sąvokos. Visos argumentacijos pagrindas yra vadinamasis veidrodžio principas (*the mirroring principle*): jeigu disponuoju kauzalinėmis galiomis, kad sukelčiau įvykio *e* atsiradimą, tai nekintamu būdu man asistuojantis žmogiškas gyvūnas lygiai taip pat turi atitinkamas kauzalinės galias, kad sukeltų įvykį *e*. Remiantis šiuo dėsniu, galima priimti prielaidą, jog turiu atitinkamas kauzalinės galias, kad sukelčiau tai arba šitai, bei pripažinti, jog man asistuojantis žmogiškas gyvūnas turi atitinkamas galias, kad padarytų tą patį, ką darau aš. Papildomai galima pripažinti, kad siekiant išvengti hiperdeterminacijos, išmintinga nepostuluoti dviejų skirtingų objektų, turinčių tas pačias kauzalinės galias. Atsižvelgiant į pateiktą išmintingiausią būdą paaiškinti tų pačių mano ir man asistuojančių žmogiškų gyvūnų kauzalinų galių turėjimą – kartu nenorint akcep-

tuoti hiperdeterminacijos, – pripažinti, kad esu identiškas su tuo gyvūnu. Tai reiškia, jog egzistuoja patikimi motyvai, kad pripažintume animalizmą. Kur kas suprantamiau šį argumentą galima rekonstruoti tokiu būdu. Pagal prielaidą (P1) turiu kazalines galias, kad sukėčiau *e*. Prielaida (P2), t. y. „veidrodžio“ dėsnis, skelbtų, kad kiek kartų turėčiau kauzales galias sukelti *e*, tai nekintamu būdu man asistuojantis žmogiškas gyvūnas taip pat turėtų tokias galias. Papildoma prielaida (P3) skelbtų, kad kiek kartų turime reikalų su dviem skirtingais objektais, turinčiais tas pačias kauzales galias, kurios gali paaiškinti *e* nutikimą, tai – vengiant išvengti hiperdeterminacijos atvejo – privalėtume tuos objektus tapatinti arba vieną jų eliminuoti. (P2) ir (P1) pagrindu gautume išvadą, jog (W1) asistuojantis man nekintamu būdu žmogiškas gyvūnas turi galių, kad sukeltų *e*, o (P1), (P3) ir (W1) pagrindu gautume išvadą, kad (W2) turėtume arba mane taptinti su gyvūnu, arba eliminuoti vieną atitinkamomis kauzalinėmis galiomis apdovanotą objektą. Tai būtų galima papildyti prielaida (P4), kad ontologinė manęs arba gyvūno eliminacija prieštarautų akivaizdiems empiriniams faktams. Todėl atsižvelgiant į (P4) ir (W2) reikėtų pripažinti (W3) – esu identiškas su tuo gyvūnu, o tai reikštų animalizmo pripažinimą.

Pateiktam samprotavimui galima iškelti daug išlygų. Fundamentaliausia išlyga būtų abejonė, ar priešastingumo atveju, kuriuo remiasi Liconas, faktiškai susidurtume su hiperdeterminacija. Juk verta prisiminti, kad apie hiperdetermi-

naciją kalbame tada, kai vienas įvykis turi bent jau dvi pakankamas ir tarpusavyje viena nuo kitos nepriklausomas priežastis. Tuo tarpu pateiktojo argumento aptariamais atvejais nėra iki galo aišku, ar tos priežastys yra iš tiesų viena nuo kitos nepriklausančios. Galima tų priežasčių ontinė priklausomybė turėtų įtakos vertinant galimos tų priežasčių redukcijos arba vienos kurios eliminacijos procedūrą, o tai savo ruožtu numatytų kitą išvadą, gautos remiantis pateikta argumentacija, vertinimą. Kitas manevras – tai kvestionuoti veidrodžio principą, t. y. pripažinti, jog kauzalinės galios, kurias tariamai turiu, faktiškai nėra mano, o mano kokiū nors būdu nusavintos iš gyvūno, – tokiu būdu neliktų deramo pagrindo, kad galėčiau apeliuoti į hiperdeterminacijos atmetimo dėsnį, nes nors turėtume reikalų su dviem objektais, bet kauzalinės galios kiltų tik iš vieno jų.

Tarp čia pateiktų argumentacijų pirmasis samprotavimas man atrodo įtikinamiausias, o tai, be kita ko, patvirtina diskusijų ir polemikų skaičius. Animalizmą remia ne tik grynai filosofiniai motyvai – dalis papildomų motyvų priimti šią doktriną netiesiogiai kyla iš konkuruojančių stovyklų silpnumo, kaip ir dėl didesnio aptariamąs konceptijos suderinamumo su mokslinė praktika. Vis dėlto kai kuriais požiūriais labai įdomių priekaištų animalizmo stovyklai aptarimas nėra šio straipsnio tikslas.

Jeigu egzistotų kas nors kaip „normalus“ animalizmas, arba tipinio animalisto teiginių aibė, tai ją galima būtų pristatyti šiuo būdu:

- (1) Kiekvienas žmogiškas asmuo yra identiškas kokiam nors žmogiškam gyvūnui (*Homo sapiens* rūšies organizmui);
- (2) žmogiški asmenys turi tipinius žmogiškiems gyvūnams trukmės kriterijus;
- (3) žmogiškų asmenų trukmės kriterijai yra arba organizmų gyvybinių procesų tęstinumas, arba vidinės tų organizmų biologinės struktūros, įgalinančios jiems tęsti gyvybinius procesus, tęstinumas;
- (4) žmogiški asmenys yra materialūs objektai;
- (5) priežastinės galios, mentaliniai procesai ir visos kitos žmogiškų asmenų savybės yra žmogiškų gyvūnų savybės.

BAIGIAMOJI PASTABA

Animalizmas yra viena labiausiai diskutuojamų antropologinių stovyklų šiuolaikinėje analitinėje filosofijoje. Šios stovyklos pripažinimas, atrodo, turi turėti – bent jau *prima facie* – ne tik apibrėžtas metafizines konsekvencijas, bet ir tam tikras etines implikacijas. Jos ypač pastebimos svarstant žmogaus vaisiaus moralinio statuso problemas, aborto praktikų legitimumą, kaip ir problemas, kylančias dėl nuolatinės vegetatyvinės būklės asmenų. Šiuo požiūriu animalizmas nėra banali stovykla.

Kaip metafizinė doktrina animalizmas – jo pamatinės išraiškos prasme – vis dėlto yra tezė, vis dar nusidedanti banalumu. Vien tik vadinamojo silpnojo animalizmo specifikavimas ir sustiprinimas leidžia suformuluoti filosofiškai nebanalius teiginius. Mano nuomone, animalizmas, norėdamas atsiriboti nuo filosofinio turinio neturinčių teiginių, savo rekonstrukcijose ir analizėse turėtų drąsiai pavartoti jam pasiekiamą ontologinę terminiją. Siekdamas būti visaverte antropologine stovykla, animalizmas turi, be kita ko, atvirai atsakyti į tipinius metafizinius klausimus, susijusius su asmeniu: kokio tipo būtis yra asmuo ir kokiai ontologinei kategorijai jis priklauso (kas yra asmenys fundamentaliausia prasme), kas konsti-

tuoja asmenis, ar asmenys yra grynai materialūs, ar turi kokių nors nematerialių elementų, ar asmenys yra ontiskai sudėtinės būtytys, ar vienalytės, kuo ir kokio tipo yra jų konstitutyvinės dalys, ar egzistuoja aiškios temporalinės ir erdvinės asmenų vientisumo ribos; ar asmenys yra abstrakčios arba konkrečios būtytys, jos yra partikuliarios būtytys ar universalios; asmenys yra substancijos, o gal substancijų būsenos ar jų aspektai (eventualiai – ar asmenys yra savybių aibės, įvykių aibės ar fikcijos), kuri iš savybių lemia, kad kokia nors būtis yra asmuo, o kurios šiuo požiūriu yra neesminės, ar asmuo yra asmeniu būtinu būdu, ar tik atsitiktinai, ar egzistuoja ontinis skirtumas tarp asmens, žmogaus organizmo ir viso žmogaus kūno, ar žmogaus organizmas yra identiškas kūnui¹².

Iki šiol animalizmas nesukūrė išsamių atsakymų į visus čia išvardytus klausimus. Jis apsiriboja pareikštimis, kad žmogiškas asmuo yra gyvūnas ir turi trukmės kriterijus, tipiškus *Homo sapiens* rūšies organizmams. Kam nors, kas, panašiai kaip šios studijos autorius, disponuoja tipinėmis aristotelinėmis predikacijomis, šiuolaikinė analitinė animalizmo atmaina turėtų sužadinti intelektualinio nusivylimo reakciją. Ir turbūt sužadina.

Literatūra

- Bailey A. M. 2015. Animalism, *Philosophy Compass* 10/12: 867–883.
- Bailey A. M. 2014. The Elimination Argument, *Philosophical Studies* 168: 475–482.
- Belshaw C. 2011. Animals, Identity, and Persistence, *Australasian Journal of Philosophy* 89: 401–419.
- Blatti S., Snowdon P. F. (eds.) 2016. *Essays on Animalism: Persons, Animals, and Identity*, Oxford: Oxford University Press.
- Blatti S. 2012. A New Argument for Animalism, *Analysis* 72: 685–690.
- Blatti S. 2014. Animalism, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2014 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<http://plato.stanford.edu/archives/sum2014/entries/animalism/>>
- Campbell T., McMahan J. 2010. Animalism and the Varieties of Conjoined Twinning, *Theoretical Medicine and Bioethics* 31: 285–301.
- Daly Ch., Liggins D. 2013. Animalism and Defeasibility, *Dialectica* 67: 605–609.
- Garrett B. 2003. Some Thoughts on Animalism, *On Human Persons*, K. Petrus (ed.), Frankfurt: Ontos Verlag.
- Gillett C. 2013. What You Are and the Evolution of Organs, Souls and Superorganisms: A Reply to Blatti, *Analysis* 73: 271–279.
- Gillett C. 2014. Brains, Neuroscience, and Animalism: On the Implications of Thinking Brains, *Southern Journal of Philosophy* 52: 41–52.
- Hacker P. M. S. 2007. *Human Nature: the Categorical Framework*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Hacker P. M. S. 2013. *The Intellectual Powers: A Study of Human Nature*. Oxford: Wiley–Blackwell.
- Hershenov D. B. 2011. Soulless Organisms?: Hylomorphism vs. Animalism, *American Catholic Philosophical Quarterly* 85: 465–482.
- Hershenov D. B. 2008. A Hylomorphic Account of Thought Experiments Concerning Personal Identity, *American Catholic Philosophical Quarterly* 82: 481–502.
- Hoffman J., Rosenkrantz G. 1997. *Substance: Its Nature and Existence*. London: Routledge.
- Hoffman J., Rosenkrantz G. 1998. *On the Unity of Compound Things: Living and Non-Living*, *Ratio* 11(3): 289–315.
- Hudson H. 2007. I Am Not an Animal! *Persons: Human and Divine*, P. van Inwagen, D. W. Zimmerman (eds.). Oxford: Oxford University Press.
- Johansson J. 2007. What is Animalism? *Ratio* 20: 194–205.
- Licon J. A. 2014. You're An Animal, Plain and Simple, *Think* 13: 61–70.
- Licon J. A. 2012. Another Argument for Animalism: The Argument from Causal Powers, *Prolegomena* 11: 169–180.
- Mackie D. 1999. Personal Identity and Dead People, *Philosophical Studies* 95: 219–242.
- Markosian N. 2008. Three Problems for Olson's Account of Personal Identity, *Abstracta* 3: 16–22.
- Melin R. 2011. Animalism and Person as a Basic Sort, *Argument* 1: 69–85.
- Nichols P. 2010. Substance Concepts and Personal Identity, *Philosophical Studies* 150: 255–270.
- Noonan H. W. (1998), Animalism versus Lockeanism: A Current Controversy, *The Philosophical Quarterly* 48: 302–318.
- Noonan H. W. 2010. The Thinking Animal Problem and Personal Pronoun Revisionism, *Analysis* 70: 93–98.
- Noonan H. W. 2012. Personal Identity and Its Perplexities, *Personal Identity: Complex or Simple?*, G. Gasser, M. Stefan (eds.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Olson E. T. 1997. *The Human Animal: Identity without Psychology*. Oxford: Oxford University Press.
- Olson E. T. 2003. An Argument for Animalism, *Personal Identity*, R. Martin, J. Barresi (eds.). Oxford: Basil Blackwell.
- Olson E. T. 2007. *What Are We? A Study in Personal Ontology*. New York: Oxford University Press.
- Olson E. T. 2015. What Does It Mean to Say That We Are Animals?, *Journal of Consciousness Studies* 22: 84–107.
- Oderberg D. S. 2005. Hylomorphic Dualism, *Social Philosophy and Policy* 22: 70–99.
- Rosenkrantz G. 2012. Animate Beings: Their Nature and Identity, *Ratio* 25(4): 442–462.
- Sharpe K. W. 2015. Animalism and Person Essentialism, *Metaphysica* 16: 53–72.
- Snowdon P. F. 2003. Some Objections to Animalism, *On Human Persons*, K. Petrus (ed.). Frankfurt: Ontos Verlag.
- Snowdon P. F. 2014a. *Persons, Animals, Ourselves*. Oxford: Oxford University Press.
- Snowdon P. F. 2014b. Animalism and the Lives of Human Animals, *The Southern Journal of Philosophy* 52: 171–184.

Stoljar D. 2010. *Physicalism*. London: Routledge.
 Toner P. 2011. Hylemorphic Animalism, *Philosophical Studies* 155: 65–81.
 Toner P. 2014. Hylemorphism, Remnant Persons

and Personhood, *Canadian Journal of Philosophy* 44: 76–96.
 Van Inwagen P. 1990. *Material Beings*. Ithaca: Cornell University Press.

Nuorodos

- ¹ Panašią užmačią galima rasti Johanssono darbe (2007).
- ² Čia praleidžiamos kritinės animalizmo analizės, plg.: Snowdon (2003), Garrett (2003), Hudson (2007), Zimmerman (2008), Markosian (2008), Campbell, McMahan (2010), Noonan (2010), Nichols (2010), Gillett (2014).
- ³ Teiginiui, kad esame iš esmės asmenys, kaip ir iš esmės – gyvūnai, pritaria Sharpe'as (2015). Panašia kryptimi plėtojamos Melino analizės (2011).
- ⁴ Šiuo atveju *koincidencijos* sąvokos pavartojimą turbūt reiktų traktuoti kaip Noonano pastangą įgyti patogią poziciją polemikoje su animalizmu, traktuojamu pagrindinio Olsono argumento kontekste.
- ⁵ Tonerio siūlyme galima raiškiai išvelgti Aristotelio žmogaus sąvokos definicijos įtaką. Vis dėlto reikia pripažinti, kad pati idėja, jog empirinio pažinimo gebėjimas implikuoja savybę būti gyvūnu, yra labai įdomus (ir nebanalus!) sprendimas.
- ⁶ Sunkumai taisyklingai išskleisti fizikalizmą susiję, tarp kitko, su Hemplio dilema. Nesirengiu čia detaliau nagrinėti šios problemos. Geriausiai, mano nuomone, nurodyta probleminė situacija yra išskleista Stoljaro darbe (2010: 93–108).
- ⁷ Taip pat gal verta priminti, kad jeigu animalizmas susiaurintų asmens sąvoką iki žmogaus asmens sąvokos – o tai, kaip manau, galų gale

- jis turi padaryti, – tai jis automatiškai neatsidurtų lygiavertėje polemikinėje pozicijoje su psichologistinėmis stovyklomis, kadangi tie apribojimai neprivalo redukuoti jo į pastarąsias.
- ⁸ Alternatyvios traktuotės klausimu plg.: Hoffman, Rosenkrantz (1997: 80–90, 128–134; 1998), Rosenkrantz (2012).
 - ⁹ Tarp animalistų vyksta lokalinis ginčas dėl to, ar sulig gyvūno mirties akimirka jis tęsia savo egzistenciją kaip „negyvas gyvūnas“, ar gyvūnas paprasčiausiai išnyksta, o jo vietoje atsiranda cheminių ryšių konglomeratas, vadinamas, kaip įprasta, palaikais. Priimant pirmąjį požiūrį, įmanoma, kad asmenys kaip gyvūnai gali išlikti po mirties. Plg. Belshaw (2011).
 - ¹⁰ Labai formalią argumento išraišką galima pateikti šitaip: (1) $\exists x (x \text{ yra žmogiškas gyvūnas} \wedge x \text{ sėdi tavo kėrsle})$; (2) $\forall x [(x \text{ yra žmogiškas gyvūnas} \wedge x \text{ sėdi tavo kėrsle}) \rightarrow x \text{ mąsto}]$; (3) $\forall x [(x \text{ mąsto} \wedge x \text{ sėdi tavo kėrsle}) \rightarrow x = tu]$; (4) todėl $\exists x (x \text{ yra žmogiškas gyvūnas} \wedge x = tu)$.
 - ¹¹ Plg. Licono veidrožio argumentą (2014: 63–65), kuris šiame kontekste gali būti interpretuojamas kaip papildoma parama minėtai prielaidai.
 - ¹² Kai kada polemikinės diskusijos metu animalistai yra linkę siūlyti toli siekiančius metafizinius sprendimus. Vis dėlto jie neturi kokios nors sisteminės, tuo labiau – visuotinai galiojančios reikšmės. Kaip tam tikros išimtys yra Olsono nuorodos (2007: 27–29) bei Hackero darbai (2007, 2013).